

Кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри лісового господарства та агротехнологій,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(м. Чернігів, Україна) E-mail: govorov584@gmail.com

СТАЖУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОГО УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ ОСВІТИ З НАПРЯМКУ «ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО»

У статті розкрито проблематику та актуальність професійного зростання працівників освіти в сучасних умовах. Встановлені певні складнощі в професійній діяльності педагогічних та науково-педагогічних працівників. Доведена необхідність як внутрішнього, так і міжнародного стажування, як фактору професійного зростання, подальшого поглиблення та інтеграції в Європейський освітній простір. Визначені основні завдання та напрямки закордонного стажування, а саме: поступова інтеграція у міжнародний освітній та науковий простір, вивчення напрямків наукової діяльності, встановлення стійких зв'язків з можливістю подальшої співпраці; вивчення системи освіти, досвіду організації освітньої, організаційної, методичної, наукової та виховної діяльності. Стосовно галузі «Лісове господарство» в статті на прикладі Національного університету біоресурсів і природокористування, розглянуто їх позитивний досвід співпраці та стажування в Німеччині, країні з сучасними технологіями, законодавством та багаторічними традиціями в галузі лісового господарства.

Мета роботи – доведення актуальності стажування працівників освіти як такого, та закордонного зокрема, що є важливим і необхідним чинником їх професійного зростання.

Методологія. Систематизація та вивчення наукових публікацій, аналіз наукової та навчальної літератури, інтернет-джерел, розкриття основних дефініцій проблеми, що вивчається, узагальнення та висновки.

Наукова новизна. Полягає у визначенні протиріч що виникли у сучасному педагогічному середовищі стосовно їх професійного зростання, та стають на заваді професійного удосконалення, та одночасному визначенні шляхів їх розв'язання, зокрема за допомогою стажування.

Висновки. Необхідність впровадження у навчальний процес новітніх педагогічних технологій, створення нових методів та форм навчання не можлива без постійного самовдосконалення викладача, який повинен постійно оновлювати свої компетентності в особистісно-професійній сфері (предметна галузь, новітні педагогічні технології, особистісні якості). Потужним інструментом для цього є стажування, зокрема закордонне.

Ключові слова: освіта, лісове господарство, вища освіта, науково-педагогічні працівники, стажування, Болонський процес, Німеччина.

Постановка проблеми дослідження. Процеси що відбуваються в сучасному світі, нові глобалізаційні та екологічні виклики, які постають перед людством вимагають швидкого реагування та рішучих дій. В авангарді засобів зміни суспільства, підготовки його до сучасних реалій, здатності розв'язувати проблеми сьогодення стоїть освіта та наука.

Говорячи про учасників освітнього процесу, а саме про викладацький склад, не можна не оминати увагою певні проблеми та суперечності, що вже давно мають системний характер.

Особливу увагу треба приділити мотиваційному компоненту педагогічної діяльності, адже мотивація спонукає до дій, керує поведінкою людини, визначає її організованість, активність і стійкість, стимулює до здійснення ефективної діяльності. Дуже часто для запуску процесу мотивації необхідний певний поштовх від зовнішніх факторів. Такими факторами в педагогічній діяльності можуть бути курси підвищення кваліфікації та стажування.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Багато викладачів, які отримали профільну освіту, що підтверджує їх кваліфікацію, вважають багаж отриманих знань достатнім і надалі не прагнуть до саморозвитку. До цього явища призводять цілий комплекс психологічних, соціальних та економічних чинників. Це і досить низька заробітна плата освітян, а саме абсолютно неринковий рівень оплати праці, особливо молодих спеціалістів, які щойно розпочинають професійний шлях, а відповідно і низький соціальний статус самої професії.

Ще один з негативних чинників – робота освітян занадто бюрократизована, в чомусь навіть архаїчна, і це попри всі останні освітні реформи. Дуже часто на місцевому рівні від викладачів вимагають активностей, не пов'язаних безпосередньо з викладацькою діяльністю. Сама ж викладацька діяльність досить виснажлива фізично й емоційно і піддана такому негативному психологічному явищу як професійне вигорання.

Говорячи про сучасні вимоги до освітян, то останніми роками їх рівень значно підвищився. Змінилася методика навчання та її форми, змінилася методика навчання та її форми, змінився й

навколишній нас світ. Також грають роль вікові чинники, адже середній вік українського педагога – 46 років, це дані, що їх оприлюднила громадська організація «Освіта 360». А дані вікової психології засвідчують різний рівень інтелектуальної активності людини залежно від віку.

Також психологи доводять що рівень інтелектуальних функцій людини залежить від двох чинників: обдарованість особистості та освіти. Саме освіта гальмує процеси інтелектуального старіння. Тому підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації працівників будь-якої сфери, створення системи безперервної освіти кадрів є найважливішою умовою професійного та інтелектуального зростання особистості.

Сучасний світ вимагає постійного самовдосконалення та саморозвитку, але враховуючи цілу низку негативних факторів та суперечностей в діяльності педагога, які були вже описані вище, самотужки подолати їх викладачу досить важко. Тому потужним інструментом для цього може стати післядипломна освіта. Як відомо, післядипломна педагогічна освіта є компонентом освіти дорослих та вагомою передумовою успішної діяльності викладача. Вона передбачає набуття нових та вдосконалення раніше набутих компетентностей на основі здобутої вищої освіти та практичного досвіду.

Нагадаємо що згідно з статтею 59 Закону України «Про освіту» що регулює процес професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників, на ряду з іншими видами та форми професійного зростання, такими як участь у програмах підвищення кваліфікації, передбачає обов'язкове проходження стажування [1].

Стажування – це набуття особою практичного досвіду виконання завдань та обов'язків у певній професійній діяльності або галузі знань. Ключовою тезою є саме практичний досвід.

Стажування викладачів середньої, професійної, фахової передвищої освіти може здійснюватися в: закладах освіти, установах, організаціях, на підприємствах. Стажування педагогічних і науково-педагогічних працівників закладів вищої і післядипломної освіти – в закладі освіти за місцем роботи працівника, в іншому закладі освіти, в наукових установах. Обсяг програми визначається відповідно до тривалості стажування для педагога вищої і післядипломної освіти 180 годин, а це 6 кредитів ЄКТС з урахуванням самостійної (позааудиторної) роботи [2].

Як бачимо, стажування науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти може проходити в закладі освіти в якому вони працюють. Але це не найкращий шлях до професійного зростання, адже в цьому випадку як правило спостерігається певний формалізм цього питання [3]. Міжнародне та внутрішнє стажування за стінами рідного навчального закладу буде куди кращим і більш дієвим інструментом в набутті як загальних, так і фахових компетентностей.

Особливо хотілося б торкнутися питання стажування науково-педагогічних працівників, що працюють в педагогічних закладах вищої освіти. Готуючи фахівців для закладів середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої освіти, часто самі викладачі мають досить слабе уявлення про структуру, та діяльність цих закладів, обмежуючись лише базовими компетентностями своїх предметів. І хоча законодавством не передбачено стажування науково-педагогічних працівників в подібних закладах, але це могло б принести значну користь всім учасникам освітнього процесу. Для прикладу в Україні на сьогодні ми маємо 95 коледжів, училищ, технікумів та ліцеїв за спеціальностями «Лісове господарство». Це значно більша кількість ніж закладів вищої освіти з даного напрямку, а матеріально – технічна база та якість викладацького складу іноді не поступається, а в деяких випадках, навіть, і перевищує рівень вишів. На жаль стажування в таких закладах науково-педагогічних працівників законодавством не передбачено, хоча такий досвід був би корисний всім учасникам освітнього процесу.

На сучасному етапі реформування всіх рівнів освіти все частіше піднімається питання встановлення стійких міжнародних зв'язків. Це сприятиме підвищенню рівня комунікації та мобільності викладачів і студентів, формуватиме умови для організації спільних науково-дослідних проєктів тощо. Окрім того, відповідно до нових вимог щодо присвоєння науково-педагогічним працівникам вчених звань актуалізувалося питання організації закордонного стажування у закладах вищої освіти [5]. Окрім того, міжнародне стажування – це потреба та можливість реально підвищити рівень кваліфікації. До того ж отримання сертифіката міжнародного зразка гарантує додавання кредитів ECTS до загального рейтингу.

Проходження наукового стажування за кордоном підвищує рівень кваліфікації, що є необхідністю для отримання звання доцента/професора, щоб очолити керівні посади у ЗВО. Участь у міжнародному стажуванні дає більші можливості учасникам якісно та професійно опонувати дисертації та підвищує рейтинг ЗВО загалом [4].

Міжнародне стажування має свої суттєві переваги. Учасники стажування здобувають не лише практичні навички, але й отримують більше шансів на реалізацію своїх можливостей в іншій країні. Теоретичні знання трансформуються у практичний досвід, відкриваються нові зв'язки та ділові знайомства, удосконалюється та поглиблюється знання іноземної мови, відбувається знайомство з новою культурою, відкривається можливість співпраці з іноземними колегами.

Пошук варіантів стажувань впливає із потреб та умов стажування. Для студентів та випускників пошук стажувань можна здійснювати за допомогою програми Erasmus. Для дипломованих спеціалістів та викладачів підбірка стажувань проводиться за тематикою та напрямком спеціальностей з переліку організацій-партнерів та на сайтах закладів вищої освіти. Стажування для викладачів швидко можна знайти на сайтах партнерів вишів.

За завдання закордонного стажування педагогічних та науково-педагогічних працівників можна визначити такі напрямки: поступова інтеграція у міжнародний освітній та науковий простір; вивчення досвіду, здобутків та напрямків наукової діяльності; встановлення стійких зв'язків з можливістю

подальшої співпраці; вивчення національної історії, культури та традицій; вивчення системи освіти, досвіду організації освітньої, організаційної, методичної, наукової та виховної діяльності.

Треба зазначити, що для проходження закордонного стажування наукових або науково-педагогічних працівників існує перелік вимог. На навчання та стажування направляються особи, що мають високі досягнення у навчанні, наукові здобутки, проводять на високому науковому рівні фундаментальні та/або прикладні наукові дослідження та отримали рекомендацію вченої ради вищого навчального закладу або вченої (наукової, науково-технічної, технічної) ради науково-дослідної чи науково-технічної установи. Направлення на наукове стажування може здійснюватися за ініціативою наукового (науково-педагогічного) працівника [6].

Торкаючись такої галузі як лісове господарство кращим вибором міжнародного стажування можуть бути країни Європи, а саме Німеччина. Німеччина належить до провідних країн Європи у галузі лісового і мисливського господарства зі столітніми традиціями і передовим досвідом, яка новітніми підходами зараз змінює ліси і лісівництво в умовах загрози негативного впливу на них, та стрімкої зміни клімату.

Гарним прикладом такої міжнародної діяльності та співпраці можна назвати діяльність провідного вищого навчального закладу «Національний університет біоресурсів і природокористування України».

Національний університет біоресурсів і природокористування України з року в рік посилює свої лідерські позиції у сфері міжнародної діяльності. Так з року в рік відбувається тісна співпраця з провідними науковими установами Німеччини з галузі «Лісове господарство».

Так з метою налагодження співпраці між Національним університетом біоресурсів і природокористування України та Університетом прикладних наук Вайєнштефан-Тріздорф (Hochschule Weihenstephan-Triesdorf), співробітники кафедри таксації лісу та лісового менеджменту ННІ лісового і садово-паркового господарства, відвідали факультет лісового господарства у м. Фрайзінг (Німеччина). Стажування було здійснено в рамках діючої програми ERASMUS+ KA171-HED – Mobility of higher education students and staff supported by external policy funds (KA171-HED) фонду DAAD на 2025-2027 рік [7].

У рамках трирічного періоду буде здійснюватися мобільність студентів та викладачів, налагодження спільної наукової роботи, навчання та посилення співпраці між двома закладами освіти.

Особливої уваги заслуговує механізм організації взаємодії наукових установ лісового сектору у Баварії. В межах одного м. Фрайзінг функціонують три установи, які опікуються розвитком лісового господарства, а саме: Університет прикладних наук Вайєнштефан-Тріздорф, Мюнхенський технічний університет та Дослідний лісгосподарський інститут, які координуються Центром «Ліс. Насадження. Деревина» з питань розвитку науки і освіти [7].

Тобто ми бачимо потужну співпрацю між різними науковими установами, що значно покращує результати їх діяльності і чого так не вистачає науковим та освітнім закладам нашої країни.

Важливим питанням закордонного стажування є удосконалення робочих програм основних фахових дисциплін, та врахування специфіки їхнього викладання провідними вищими європейських країн.

Висновки та перспективи подальших досліджень. При написанні нашої роботи ми дійшли висновку, що попри всі складнощі та труднощі в діяльності працівників освіти все ж він має потужні інструменти для свого саморозвитку та самовдосконалення. Виявили, що таким інструментом може бути внутрішнє та зовнішнє (закордонне) стажування.

При написанні нашої роботи ми проаналізувавши сучасну педагогічну діяльність, виявивши її суперечності, складнощі та сучасні виклики все ж констатували, що постійний саморозвиток і самовдосконалення є не лише вимогою суспільства та роботодавців, а і необхідною умовою психічного здоров'я людини. Разом з тим ми виявили певний формалізм в підходах до підвищення кваліфікації викладачів, про що свідчать і інші дослідники цього питання. Особливу увагу в статті ми приділили саме закордонному стажуванню, як такому, що більшою мірою відповідає сучасним вимогам та запитам. Прикладом такого стажування ми навели досвід Національного університету біоресурсів і природокористування з його багаторічними традиціями співпраці з закордонними освітніми та науковими закладами.

Аналізуючи питання закордонного стажування ми визначили його основні завдання та напрямки, серед яких можна виділити необхідність інтеграції у міжнародний освітній та науковий простір, вивчення досвіду та здобутків закордонних колег, вивчення системи освіти, досвіду організації освітньої, організаційної, методичної, наукової та виховної діяльності, та встановлення стійких зв'язків з можливістю подальшої співпраці.

Наведений матеріал статті може надалі бути перспективним напрямком для подальших досліджень науковцями з даного питання.

References

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 25.10.2024).
Zakon Ukrayiny «Pro osvitu» [Law of Ukraine «On Education»]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
2. Роз'яснення Міністерства освіти і науки щодо змін у Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників. URL: <https://osvita.ua/school/69722/Roziasnennia-Ministerstva-osvity-i-nauky-shchodo-zmin-u-Poriadku-pidvyshchennia-kvalifikatsii-pedahohichnykh-i-naukovo-pedahohichnykh-pratsivnykiv> [Clarification of the Ministry of Education and Science regarding changes in the Procedure for Advanced Training of Pedagogical and Scientific-Pedagogical Employees]. Retrieved from: <https://osvita.ua/school/69722/> [in Ukrainian].

3. Старостіна О. В. Досвід підвищення кваліфікації викладачів вищої школи в Україні. URL: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/72/part_2/26.pdf
Starostina O. V. Dosvid pidvyshchennia kvalifikatsii vykladachiv vyshchoi shkoly v Ukraini. [Experience of advanced training of higher education teachers in Ukraine]. Retrieved from: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/72/part_2/26.pdf [in Ukrainian].
4. Наукові стажування за кордоном. Особливості підготовки та проходження. <http://surl.li/euiutu>
Naukovi stazhuvannia za kordonom. Osoblyvosti pidhotovky ta prokhodzhennia. [Scientific internships abroad. Features of preparation and completion].
5. Гладуш В., Шилонова В., Кляйн В. Закордонне стажування викладачів-інноваційна форма післядипломної педагогічної освіти. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/729821/1/Закордонне%20стажування%20викладачів.pdf>
Hladush, V., Shylonova, V., Kliain, V. Zakordonne stazhuvannia vykladachiv-innovatsiina forma pisliadyploornoї pedahohichnoi osvity [Foreign internship of teachers is an innovative form of postgraduate pedagogical education]. Retrieved from: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/729821/1/Закордонне%20стажування%20викладачів.pdf> [in Ukrainian].
6. Стажування учасників освітнього процесу у навчальних закладах та наукових установах за кордоном. URL: <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/>
Stazhuvannia uchasnykiv osvitnoho protsesu u navchalnykh zakladakh ta naukovykh ustanovakh za kordonom [Internship of participants in the educational process in educational and scientific institutions abroad]. Retrieved from: <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/> [in Ukrainian].
7. Лісівнича освіта і наука Баварії у фокусі стажування співробітників кафедри таксації лісу і лісового менеджменту НУБіП України <https://nubip.edu.ua/node/156698>
Lisivnycha osvita i nauka Bavarii u fokusi stazhuvannia spivrobotnykiv kafedry taksatsii lisu i lisovoho menedzhmentu NUBiP Ukrainy [Forestry education and science of Bavaria in the focus of the internship of employees of the Department of Forest Taxation and Forest Management of the NUBiP of Ukraine].

Hovorov Ye.

ORCID 0009-0006-9780-2668

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Forestry and Agricultural Technologies,
Т. Н. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: govorov584@gmail.com

INTERNSHIP AS A MEANS OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF EDUCATORS IN THE FIELD OF 'FORESTRY'

The article reveals the problems and relevance of the professional development of educators in modern conditions. Certain difficulties in the professional activity of teaching and academic staff are identified. Domestic and international internships are proven necessary as a factor of professional growth, further deepening, and integration into the European Education Area. The main tasks and directions of foreign internships are defined: gradual integration into the international educational and scientific space, the study of areas of scientific activity, establishment of sustainable ties with the possibility of further cooperation, study of the education system, and experience in organising educational, organisational, methodological, scientific, and educational activities. The article uses National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine as an example of forestry to review its positive experience of cooperation and internships in Germany, a country with modern technologies, legislation, and long-standing traditions in this field.

The study aims to prove the relevance of internships for educators in general and foreign ones in particular, as they are an important and necessary factor in their professional growth.

Methodology. Systematisation and study of scientific publications, analysis of scientific and educational literature, Internet sources, disclosure of the main definitions of the problem under study, generalisation and conclusions.

Scientific novelty. It consists in identifying the contradictions in the modern pedagogical environment regarding their professional growth and hindering professional development and simultaneously identifying ways to resolve them, particularly through internships.

Conclusions. The need to introduce the latest pedagogical technologies into the educational process and to create new methods and forms of teaching is not possible without constant self-improvement of the teacher, who must constantly update his/her competences in the personal and professional sphere (subject area, latest pedagogical technologies, personal qualities). A powerful tool for this is an internship, particularly an internship abroad.

Key words: education, forestry, higher education, academic staff, internships, Bologna Process, Germany.

Стаття надійшла до редакції 06.11.2024 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор **В. М. Ребенюк**